

ՀԱՅԿԱՎԱՆ ԿՍՂ—АРМЯНСКАЯ ССР
ԵՐԵՎԱՆԻ ՅԵՄ. ԲԱԼԵՏԻ ՉԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТ

ԲԱԽՉԻՍԱՐԱՅԻ ԶԱՏՐԿԱՆԸ

БАХЧИСАРАЙСКИЙ
ФОНТАН

891.71-293

և
Լրաց.

782

ՄԱՍԿԻՆԻ Ե. 1997 ԸՆ

ԲԱԽՉԻՍԱՐԱՅԻ ՃԱՏՐՎԱՆԸ

Բալետ 4 գործողությամբ բա. Ա. Ս. ՊՈՒՇԿԻՆԻ

Լիբրետտո Ն. Դ. ՎՈՂՎՈՎԻ

Յեղագրություն Բ. Վ. ԱՍԱԳՅԱՆԻ

1934
A III
1616

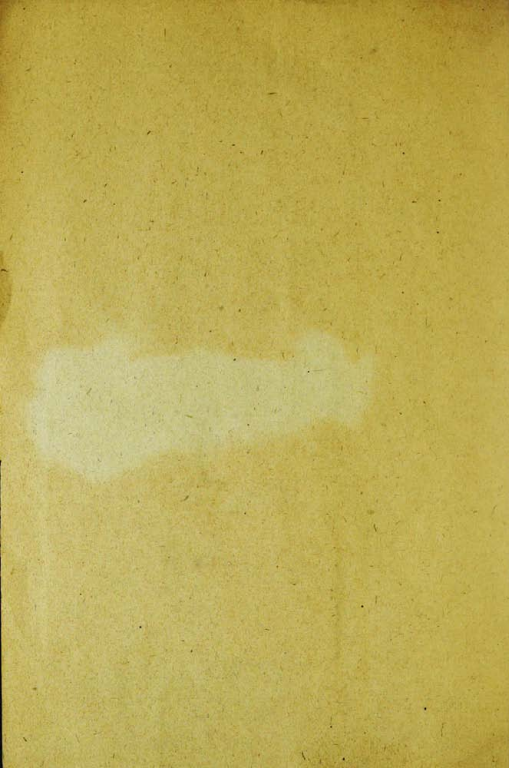
БАХЧИСАРАЙСКИЙ ФОНТАН

Балет в 4-х действиях по А. С. ПУШКИНА

Либретто Н. Д. ВОЛКОВА

Музыка Б. В. АСАФЬЕВА

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Իշխան Աղամ Պոտոցկի
Մարեա, նրա գուսարը
Վաղյա՛յ, յերիտասարդ ազնվական
Գրչակի կառավարիչ
Պահակի պետ
Լրտես

ԲԱՆՁԻՄԱՐԱՅ

Յերիմ Գրբեյ, Ղրիմի խան
Ջարեմա, նրա սիրելի կինը
Քանի II կինը
Նուբալի, գորավար
Ներքինի
Մարտոյի սպասուհին
Լեհական պաներ, պանուհիներ, պաների տղաներ, յերեխաներ,
թուրքեր, Գիրեյի կանայք, ստրկուհիներ:

ԲԱԼԵՏԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

«Բնութեան սիրելի պարզեմները
Նա արվեստով եր զարդարում,
Հնտանեկան խրախճանքները
Դյուքական տավիղով կենդանացնում.
Մեծամեծներն ու հարուստները
Մարիայի ձեռքն էյին խնդրում,
Յեզ րազմաթիվ յերիտասարմեր
Տառապում էյին նրա սիրուց զաղանիչ»
(Ա. ՊՈՒՇԿԻՆ).

Անսպասելի կերպով ընդհատվում է այդ իդիլիական կյանքը:
«... Ահա՛մար թաթարներ
Գեաի նման տեղացին Ահաստան,
Վոչ ախճան սոսկալի արագությամբ
Հունձը լափվում է հրդեհից»:
(Ա. ՊՈՒՇԿԻՆ).

Դիրեյը գերի յե աւնում Մարիային:
Գործողությունը տեղի յե ունենում լեռական դոյալի հին պուրակում:
Հեռվից լսվում են յերաժշտութեան հնչյունները: Պուրակում վոչ վոք չկա:
Յերեմվում են Մարիան և նրա վրա սիրահարված Վալյավը: Լիբելիական
դուետում նրանք արտահայտում են իբար իրենց զգացմունքները: Մտնում
են ծառաները կառավարչի գլխավորությամբ, վորոնք հրապարակ են պա-
տրաստում՝ հյուրերին գիծավորելու համար:

Դոյակի՞ն զաղտաղղի մտնում է թաթար-լրտեսը և նորից անհայ-
տանում: Հայտնվում է պահակների պեսը: Պահակները բերում են ընձված
լրտեսին: Դոյակի կառավարչի և պահակապետի մեջ տեղի յե ունենում
կարճատեղ միմիկական խոսակցություն, վորի իմաստն այս է. «Ի՞նչ պա-
րահանդեսների ժամանակ է այժմ, յերբ չորս կողմն անհանդիստ է, մոտե-
նում են թաթարները: Ո՞ր գիտե, գուցե տափաստանային հյուրերն այս-
տեղ էլ դան հանկարծ»:

Պահակները տանում են գերիին:

Պուրնեղի հնչյունների տակ դոյակից պուրակն են դուրս գալիս հյու-
րերը: Առաջին գույգը կազմում են դոյակի տեր՝ ԱԼԲԵՏ Էլշտան Ադամ
Գոտոցկին և իր աղջիկ Մարիան:

Յերբ պոլոնեզը վերջանում է, Աշամը թողնում է Մարիային, վոր գնա յերիտասարդների մոտ: Ուրախությունը համակում է թե ծերերին և թե յերիտասարդներին, վորոնք տաքացած պարում են իրենց սիրելի «Կրակով-յակը»: Անա խմբից առաջ են անցնում չորս կազմախմբեր, — յերկու յերիտասարդ և յերկու հասակավոր մարդիկ նրանք պարում են, մրցելով ճարպրկության և զոչպարության մեջ: Կանանցից չորս հոգի կարծես հաշտեցնում են նրանց, տալով պատշաճ դեմահատական յուրաքանչյուր հասակին: Ակովում և մեծ դուռտ Մարիայի և Վաղլավի մեջ, վորը վերածվում է սիրո խոստովանության: Մերունի հայրը հիանում է այդ դուռդի շարժվածքներով և հայտարարում է հյուրերին նրանց նշանադրության մասին: Ընդհանուր հրճվանքը համակում է ամենքին, բայց այդ հրճվանքն ընդհատվում է ստակալի լուրով: «Թաթարները շրջապատել են զդյակը»:

Կռի մեջ սպանվում է ծերունի Ադամը, զդյակն այրվում է:

Մարիան և Վաղլավը ուզում են փախչելով ազատվել, սակայն անեղ Գիրեյ-խանը կտրում է նրանց ճանապարհը: Հուսահատության մեջ Վաղլավը թափով հարձակվում է Գիրեյի վրա, բայց վայր է ընկնում նրա դաշույնի հարվածից: Գիրեյը տեսնում է Մարիային, վորի գեղեցկությունը դմայեցնում է նրան:

Գիրեյը գերի յե վերցնում նրան:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ.

«Միատեսակ է յուրաքանչյուր որը,
Յեկ դանդաղ են ընթանում ժամերը:
Հարեմում մուրթյունն է իշխում,
Հազիվ է այնտեղ զվարճություն լինում:
Յերիտասարդ կանայք մի կերպ
ցանկանալով խաբել իրենց սրտերը,
Փոխում են շքեղ զարդարանքները,
Պաղում են, գրուցում,
Կամ կայտառ ջրերի աղմկի տակ,
Նրանց փայլուն շիթերի վրա՝
Պտտտերեկ սուռ շվաքի տակ՝
Ջրոսնում են թեթեվաչարժ խմբերով»:

(Ա. ՊՈՒՇԿԻՆ).

Հարեմի ներսի բակն է, վորտեղ սկսում են իրենց որը Գիրեյի կանայք: Տեղի յեն ունենում անհոգ կատակներ և զվարճություններ:

Մերունի ներքինին հսկում է նրանց:

Իիչ հետո դալիս և Գիրեյի սիրած կինը՝ Ջարեման — «Մերո աստղը, հարեմի զարդը» (Գուշկին), Նորից սկսվում են զվարճալիքները, պարերը, վորոնք ընդհատվում են թաթարական մարտի հնչյուններից:

Այդ Գիրեյն և վերադառնում արշավանքից: Ջարեման դիմավորում է նրան պարով, սակայն խանի միաքն զբաղված է Մարիայով. նա մտացրիվ հետեվում է վրացի-գեղեցկուհու պարին: Կանայք փափսում են իրար տկանաջի, տարակուսանքի մեջ են: Բայց ամեն ինչ պարզվում է, յերբ բեմի

խորքից յերեւում ե Մարիան նաժիշտի ուղեկցութեամբ: Կանայք աշխատում են պարզով զվարճացնել Գիրեյին, բայց նա մտահոգ դեմքով լնուհնում հեռանում ե հարեմից: Կանայք սկսում են ծագրել լքված Զարեմային: Զարեման հուսահատված ե Նորից մտնում ե Գիրեյը: Կրքոտ պարով Զարեման փորձում ե համոզել իրեն, վոր նրա հմայքը դեռ չի կորցրել իր ուժը Գիրեյի վրա: Պարի զմայլանքի մեջ նա նետվում ե խանի գիրկը, բայց խանն ազանովում ե նրա գրկից ե հեռանում ե: Զարեման ուշաթափ վայր ե ընկնում:

ՅԵՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Մարիայի ննջարանը, վորտեղ թույլ ե տվել Գիրեյը ապրել իր նաժիշտի հետ:

Մարիան մտախոհ խփում ե փոքրիկ տավիղի լարերին, նվագելով լեհական մի յերգ: Մտնում ե Գիրեյը: Մարիային մոտենալու նրա յուրաքանչյուր փորձը առաջացնում ե Մարիայի մեջ սոսկում ե փախչելու ցանկութուն: Աերջապես Գիրեյը թողնում ե նրան ե հեռանում: Մեծակ թալով, Մարիան հիշում ե Կեհաստանը, հորը, իր նշանդրերի որը ե, հոգնած, քուն ե մտնում արտասուքն աչքերին: Նաժիշտը հեղում ե նրան:

Անձնյա ու գաղտագողի, դաշույնը կրծքին սեղմած, մտնում ե Զարեման ե մոտենում ե Մարիայի անկողնուն: Զարբիւնելով, Մարիան տարակուսանքով նայում ե Զարեմային, չի հասկանում, թե ինչ ե նա իրենից ուղում: Զարեման աղաչում ե լսել իրեն: Նա պատմում ե Մարիային թե ինչպես ե առաջացել իր մեջ սերո մեծ զգացմունքը դեպի Գիրեյը, ինչպես «հարեմի ստվերի տակ ծաղկել ե ու սերո առաջին փորձերին սպասել հլու սրտով» (Պուշկին): Բայց այժմ Մարիայի յերեւման գալով Գիրեյը ստեղ ե դեպի ինքը:

«Բայց լսիր, յեթե յես պարտախան ես
Բեզ... դաշույն գործածել յես գիտեմ,
Յես կողկասի մոտերքումն եմ ծնվել...»:

(Ս. Պուշկին).

Սպասնում ե Զարեման:

Հանկարծ ներս ե վազում Գիրեյը: Տեսնելով դաշույնը Զարեմայի ձեռքում, Գիրեյը հարձակվում ե նրա վրա, բայց Զարեման դուրս ե պրծնում ե սպանում ե Մարիային, վորը սարսափած դիտում եր Գիրեյի ե Զարեմայի կոիվը:

Գիրեյը խորապես հուսահատված ե: Զարեման այժմ մի բան ե միայն ցանկանում—մտնել իր սիրածի ձեռքով: Նա դաշույնը տալիս ե Գիրեյին ե դնում ե իր կուրծքը նրա հարվածի տուաջ: Գիրեյը մի կողմ ե հրում նրան ե մոտենում ե Մարիայի դիակին:

ԶՈՐՐՈՐԴ ԿՈՐԾՈՂՈՒՅՑՈՒՆ.

«Գիրեյը նստած է, հայացքը խոնարհած,
Սաթէ ծխամորճը ծուխ էր արձակում նրա շրթունքներից,
Ստորագարշ արքունիքը լուս
Անեղ խոնի շուրջն էր խռնվել»:

(Ա. Գուշկին)

Բակ, ամբոցի պատերի տակ: Հնչում են փողերը: Իս Գիրեյի գորգերն են վերադառնում արշավանքից: Զորավարները նոր գերի կանայք են բերում խոնի հարեմի համար, բայց Գիրեյը ուշադրութուն չի դարձնում նրանց վրա և չի նայում նրանց պարելուն:

Բակի միջով պահանջները տանում են մահվան պատիժ տալու Զարեմային: Զարեման մինչև վերջը հավատարիմ է իրեն, մահը նրա համար փրկութուն է տանջանքներից: Գիրեյի նշանով նրան վայր են գլորում աշտարակից:

Ծանկանալով ուրախացնել Գիրեյին, զորապետ Նուրալին հրամայում է պարել մի ուղղական պար, բայց ուղղական պարերն էլ չեն կարողանում ցրել Գիրեյի վիշտը:

ՎԵՐՋՈՒՄ.— «Արասուլքի շատրվան», վոր կառուցված է Մարխայի հիշատակին:

«Կարկաչում է ջուրը մարմարիոնի մեջ
Մեզ կաթկթում և սառն արցունքներով,
Զգադարելով յերբեք»:

(Ա. Գուշկին)

Գիրեյը շատրվանի մոտ, խորասուղված տիտեր մտքերի մեջ, Հայտնրվում է Մարխայի ուրվականը: Գիրեյը մեկնում է ձեռքը նրան, բայց նա անհայտանում է:

Գիրեյը մնում է քարացած սառը շատրվանի մոտ:

БАХЧИСАРАИСКИЙ ФОНТАН

Балет в 4-х действиях по А. С. Пушкина.

Либретто Н. Д. ВОЛКОВА.

Музыка Б. В. АСАФЬЕВА.

4261

ДЕЙСТВУЮЩИЕ ЛИЦА

ПОЛЬША:

Князь Адам Потоцкий.
Мария, его дочь.
Вацлав, молодой дворянин.
Управляющий замком.
Начальник стражи.
Лазутчик.

БАХЧИСАРАЙ:

Гирей Керим, Крымский хан.
Зарема, любимая жена хана.
2-ая жена хана.
Нурали, военачальник.
Е в н у х.
Служанка Марии.

Паны, пани, панычи, паненки, татары, жены Гирея, невольницы.

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ БАЛЕТА

ДЕЙСТВИЕ ПЕРВОЕ

„Природы милые дары
Она искусством украшала;
Она домашние пиры
Волшебной арфой оживляла.
Толпы вельмож и богачей
Руки Марииной искали,
И много юношей по ней
В страданьи тайном изнывали“.

А. ПУШКИН.

Внезапно прерывается эта жизнь, полная идилии;

„ . . . тьмы татар
На Польшу хлынули рекой:
Не столь ужасной быстротою
По жатве стелется пожар“.

А. ПУШКИН.

Гирей берет в плен Марию.

Действие происходит в старом парке польского замка. Издали доносятся звуки музыки. В парке нет никого. Появляются Мария и влюбленный в нее Вацлав. В лирическом дуэте выражают они друг другу свои чувства. Входят слуги во главе с управляющим, которые хлопчут, убирая площадку в ожидании гостей.

К замку подкрадывается татарин-лазутчик и снова исчезает.

Появляется начальник охраны. Стража ведет пойманного лазутчика. Между управляющим замком и начальником стражи происходит короткий мимический разговор, смысл которого: „До балов ли теперь, когда так беспокойно вокруг, приближаются татары. Неровен час, степные гости нагрянут и сюда“.

Стража уводит пленного.

Под звуки полонеза из замка выходят в парк гости... В первой паре выступает седоусый хозяин князь Адам Поттоцкий со своей дочерью Марией.

Когда полонез кончается, Адам отпускает Марию к молодежи. Веселье охватывает и старых и молодых, которые с воодушевлением танцуют свой любимый „Краковьяк“. Вот из группы танцующих выделяются 4 кавалера: 2-ое молодых, 2-ое пожилых. Они танцуют, соревнуясь в удалстве и ловкости. Вариация 4-х дам как бы примиряет их, воздав должное каждому возрасту.

Начинается большой дуэт Марии и Вацлава, который переходит в признание в любви. Старый отец любит нежной парой и объявляет гостям об их помолвке. Идет общее ликование, которое внезапно обрывается страшной вестью. — „Татары окружили замок“. В бою погибает старый Адам. Замок горит.

Мария и Вацлав хотят спастись бегством, но грозная фигура хана Гирея преграждает им путь. Отчаявшись Вацлав набрасывается стремительно на Гирея, но падает пораженный. Гирей видит Марию. Красота ее поражает его. Он берет ее в плен.

ДЕЙСТВИЕ ВТОРОЕ.

„Однообразен каждый день,
И медленно часов теченье.
В гареме жизнью правит лень
Мелькает редко наслажденье.
Младые жены, как нибудь
Желая сердце обмануть,
Меняют пышные уборы,
Заводят игры, разговоры.
Или при шуме вод живых,
Над их прозрачными струями
В прохладе яворов густых
Гуляют легкими роями“.

А. ПУШКИН.

Внутренний вид гарема, где начинают свой день жены Гирея. Беззаботные шутки и забавы. Старый евнух сторожит их. Немного позже входит Зарема—любимая жена Гирея—
„Звезда любви, краса гарема“ (Пушкин).

Снова начинаются забавы, танцы, которые прерываются звуками татарского марша.

Это возвращается с набега Гирей.

Зарема с танцем встречает его, извиваясь перед ним, но мысли его заняты Марией, он рассеянно следит за танцем красавицы-грузинки. Жены перешептываются, недоумевают. Но все становится ясным, когда в глубине показывается Мария. Жены стараются танцами развлечь Гирея. Танцует и Зарема. Но Гирей покидает гарем. Жены издеваются над покинутой Заремой. Зарема в отчаянии. Снова появляется Гирей. В страстном танце пытается Зарема убедить себя, что ее чары еще не утратили своей силы над Гиреем, она кидается в его объятия, но Гирей освобождается из ее объятий и уходит.

Зарема падает без чувств.

ДЕЙСТВИЕ ТРЕТЬЕЕ.

Опочивальня Мариин в гареме, где Гирей позволил ей жить одной со своей служанкой. Задумчиво перебирает Мария струны маленькой арфы, наигрывая польскую песню. Тяжелы ее воспоминания. Является Гирей. Каждая попытка его приблизиться к Марии вызывает в ней страх и желание бежать.

Наконец Гирей покидает ее. Оставшись одна, она предается воспоминаниям о Польше, об отце, о дне своей помолвки и, утомленная, со слезами на глазах засыпает. Служанка оберегает ее.

Неслышно, крадучись, прижав кинжал к груди, входит Зарема, и приближается к ложу Марии. Проснувшись Мария с недоумением смотрит на Зарему, она не понимает чего от нее хочет Зарема. Зарема умоляет выслушать ее. Она рассказывает Марии, как зародилось в ней большое чувство любви к Гирею, как

„В тени гарема расцвела
И первых опытов любви
Послушным сердцем ожидала“

А. ПУШКИН.

Но теперь когда появилась Мария, Гирей охладел к ней.

„Но слушай: если я должна,
Тебе... кинжалом я владею
Я близ Кавказа рождена“.

А. ПУШКИН.

Угрожает Зарема.

Вбегает Гирей. Увидя кинжал в руках Заремы, Гирей бросается к ней. Зарема выскальзывает из рук Гирея и закалывает Марию, с ужасом наблюдавшую сцену борьбы. Гирей в глубоком отчаянии. Зарема теперь хочет одного — умереть от руки любимого. Она подает нож Гирею и подставляет для удара грудь.

Гирей отбрасывает ее и тянется к трупку Марии.

ДЕЙСТВИЕ ЧЕТВЕРТОЕ.

„Гирей сидел, потупя взор;
Янтарь в устах его дымился;
Безмолвно раболепный двор
В круг хана грозного теснился“.

(ПУШКИН).

Двор у крепостных стен.

Звучат трубы. То возвращаются с набега войска Гирея. Войсковые начальники приводят новых пленниц, но Гирею не до них.

Через двор стража ведет на казнь Зарему.

Зарема верна себе до конца.

И смерть для нее — спасение от мук.

По знаку Гирея, Зарему сбрасывают с башни.

Желая развлечь Гирея, Нурали подает знак начать воинственную пляску.

Но и боевые танцы не дают забвения хану.

ЭПИЛОГ: „Фонтан слез“, построенный в память Марии.

„Журчит во мраморе вода,
И каплет хладными слезами,
Неумолкая никогда“.

ПУШКИН.

Гирей у фонтана.

Видение Марии.

Гирей протягивает к ней руки, но она исчезает.

Гирей застывает у холодного фонтана.

1949

Тех. редактор З. МАРУХЯН
Корректор М. АХНАЗАРЯН

Глaвнaя № 6687

Зeкaн № 653,

Тираж 2000

Типография Издательства Госуниверситета, гор. Ереван.

ԳԼԱԿՈՆՏՐԱԿՏ ԳԻՏ. ԳՐԱԿ.

FL0065295

[204]

22

9162 80 40764

ЦЕНА

111
1616